

După 25 de ani. Comunismul din Europa de Est (iunie-decembrie 2014)

[After 25 years. Communism in Eastern Europe
(June- December 2014)]

Adrian TOMPEA

Abstract: *The project „After 25 years. Communism in Eastern Europe”, organized by the Faculty of Political Sciences from “Petre Andrei” University from Iasi, The Institute for The Study of Ideologies and Polis Journal in collaboration with The European Institute Publishing House and with prestigious cultural publications from Romania, coordinated by Prof. Ph.D. Sorin Bocancea, has continued with its activities from June to December 2014. The activities were: the debate The students’ humor in communist Romania; the round table conference 23 August after 70 years; the debate The Romanian press from communism to post-communism (coordinator Sorin Bocancea); the seminar Literature and ideology. In the shadows of socialist realism; the conference The soviet underground; alternative music from 1945-1991, held by the writer VasileErnu; the varnishing of the exposition The History of the Cold War; the opening of the Library of Memoirism belonging to the Faculty of Political and Administrative Sciences; the debate Exiled among brothers; the varnishing of the exposition The Wall. A border inside Germany; the international conference 25 years from the fall of the Berlin Wall; the launching of the book This is how we have spent the Revolution, event organized by Sorin Bocancea and Mircea Muresan. Within the project, during 2015, another six books will be published by The European Institute Publishing House.*

Keywords: *communism, post-communism, Romanian press, socialist realism, ideology, Revolution, the Berlin Wall.*

În revista *Polis* din primăvara lui 2014 (vol. II, nr. 2(44), Serie nouă, martie-mai 2014), a fost prezentată prima parte a proiectului *După 25 de ani. Comunismul din Europa de Est*, organizat de Facultatea de Științe

Politice a Universității „Petre Andrei” din Iași, Institutul de Studiere a Ideologiilor (ISI) și Revista *Polis*, în colaborare cu Editura Institutul European și cu publicații culturale de prestigiu din România, coordonat de

Prof.univ.dr. Sorin Bocancea. Seria acțiunilor din cadrul acestuia a continuat până la mijlocul lunii decembrie 2014. În cele ce urmează, voi realiza o scurtă trecere în revistă a acestora.

Pe 19 iunie, în Aula Magna a Universității „Petre Andrei” din Iași, a avut loc dezbateră *Umorul studentesc în România comunistă*. Invitatul principal al evenimentului a fost Toni Grecu, liderul grupului *Divertis*, căruia i s-au alăturat: dr. Iulian Șerban (fost conducător al brigăzii umoristice *Seringa*), Prof.univ.dr. Corneliu Dumitriu (fost președinte al UASCR Iași și inițiatorul *Galelor Amfiteatru*, desfășurate în anii 1983-1984), actorul Gabi Lazăr (fost membru al grupului *Ars Amatoria*), artistul Radu Ștefan și Valentin Darie (cunoscut membru la trupei umoristice *Divertis*). Coordonatorul evenimentului a fost Prof.univ.dr. Doru Tompea, Rectorul UPA din Iași, fost lider al studenților și susținător al formațiilor umoristice studentești în perioada comunistă, care a declarat în deschidere că „Iașul universitar al

anilor '80 a stat pe doi piloni, indiferent de cât de dur a fost regimul comunist, și anume: umorul studentesc și presa studentescă. Din perioada anilor '80, sunt două vârfuri ale umorului studentesc din România care trebuie menționate, și anume: cel din '83 – *Festivalul umorului studentesc* – și al doilea, *Galele Amfiteatru* de la Iași, din '84”. În opinia lui Toni Grecu, „mișcarea și umorul studentesc reprezentau atunci o formă de manifestare a nemulțumirilor, pentru că altfel nu ne puteam exprima public. Lucrurile realizate, exprimate în mediul studentesc, acolo mureau, nu erau propagate mai departe. Totul era închis într-o cochilie de nespert. În aceea perioadă eu am trăit într-o inconștiență totală, pentru mine era o joacă, dorința noastră era să facem lumea să râdă, făceam haz de necaz și aluziile la neajunsurile de atunci făceau lumea să râdă cel mai tare. Nu mi-am propus să fac dizidență și nici nu sunt un dizident. Ei doar voiam să fac lumea să râdă”.

Invitații au oferit publicului momente umoristice dintre cele ce i-au făcut celebri în perioada comunistă.

Următorul eveniment l-a constituit masă rotundă *23 august după 70 de ani*, organizat chiar pe 23 august 2014, coordonat de Prof.univ.dr. Doru Tompea și Prof.univ.dr. Daniel Șandru. În deschidere, Rectorul UPA din Iași a dat citire mesajului Casei Regale a României transmis cu acest prilej. Au participat: Prof.univ.dr. Ioan Agrigoroaie, Prof.univ.dr. Cătălin Turliuc și Cercetătorul Dorin Dobrinu (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași). În cadrul evenimentului, Prof.univ. dr. Daniel Șandru a dat citire comunicărilor trimise de Conf. univ.dr. Radu Vancu (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu), Cercetător Mioara Anton (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române), Lect. univ.dr. Emanuel Copilaș (Universitatea de Vest din Timișoara) și Conf.univ.dr. Sabin Drăgulin (Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București). Aceste comunicări au fost publicate

în revista *Polis* (vol. II, nr. 3(5)/2014, pp. 71-82).

Pe 1 octombrie 2014, a fost organizată dezbaterea *Teatrul în România comunistă*, invitat fiind actorul Ion Caramitru, Director al Teatrului Național din București. Coordonatorii acțiunii au fost Prof.univ.dr. Doru Tompea și Prof.univ.dr. Sorin Bocancea. „Am o notă de emoție pentru că ceea ce voi spune tinerilor nu va fi înțeles pe deplin, tocmai pentru că nu au trăit acea perioadă și e mult mai complicat. Trăim cu toții într-o permanentă duplicitate, pentru că unei bune părți a României îi pare rău după societatea comunistă din trecut”. Actorul a mărturisit că societatea comunistă l-a marcat în diferite feluri. „În primul rând, lipsa tatălui meu de acasă și, implicit, a întregii familii pentru că am fost singurul care nu am făcut închisoare. Prima mea întâlnire cu Securitatea a fost la vârsta de 7 ani. Apoi, a fost încercarea de recrutare, când eram prin anul trei de facultate”. Ion Caramitru a încheiat dezbateră interpretând monologul lui Hamlet.

Un eveniment de mare anvergură a avut loc pe data de 3 octombrie: dezbateră *Presa din România de la comunism la postcomunism* (coordonatori: Prof.univ.dr. Doru Tompea și Prof. univ.dr. Sorin Bocancea), la care au participat foști conducători ai publicațiilor studențești din perioada comunistă și foști reprezentanți ai editorului acestora, Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România. Iată numele lor: Dumitru Constantin (Redactor șef la *Alma Mater*, Iași), Ioan Stoica (ex-președinte CUASC București), Andi Lăzescu (Redactor șef la *Viața Politehnicii*, Iași), Sorin Antohi (Redactor șef la *Dialog*, Iași), Liviu Antonesei (Redactor șef adjunct la *Opinia Studențească*, Iași), Dorin Popa (Redactor șef la *Dialog*,

Iași), Alexandru Dobrescu (Redactor șef la *Alma Mater*, Iași), Alexandru Călinescu (Redactor șef la *Dialog*, Iași), Ștefan Mitroi (Redactor șef la *Opinia studențească*, Iași), Lorin Vasilovici (Redactor șef adjunct la *Viața studențească*, București). Moderator a fost Mihai Tatulici (Redactor șef adjunct la *Alma Mater* și *Viața studențească*, București), care a declarat în deschiderea dezbaterii: „Sunt foarte multe diferențe între presa de atunci și cea de acum. E libertatea de opinie, însă față de presa din perioada regimului comunist sunt și foarte multe dezavantaje, întrucât în acea vreme gramatica era respectată, iar limba română era mult mai cunoscută”.

În a doua parte a evenimentului, organizat și în contextul celei de-a doua ediții a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere, a fost lansat și volumul *De la presa studențească în comunism la presa post-comunistă*, coordonat de Prof.univ.

dr. Sorin Bocancea și editat la Editura Institutul European Iași. Volumul reunește mărturii ale celor implicați în presa studențească din România comunistă, mulți dintre ei fiind oameni de presă și după căderea comunismului.

Conf.univ.dr. Florea Ioncioaia, unul dintre prezentatorii volumului, a declarat: „Mi se pare foarte importantă mărturia acestor oameni, este pentru prima oară când citesc un astfel de volum de mărturii cu privire la începuturile presei studentești și reprezintă o carte peste care nu se va putea trece în creionarea întregii istorii”. Prof.univ.dr. Daniel Șandru a precizat că „volumul redă, din multiple unghiuri, o fotografie de epocă, dezvoltată din perspectiva experienței pe care autorii au avut-o în presa studentească. Din punctul de vedere al metodologiei identificată în acest volum, aceasta reunește oameni care, într-un fel sau altul, reușesc să se despartă de trecutul lor răsând. Regăsim, în volum, din punct de vedere metodologic, metoda poveștii vieții, dar și cea a interviului, un mixaj între cele două, caracteristic școlii de științe politice de la Iași, reprezentată de UPA la nivel național”. Coordonnatorul volumului, Prof. univ. dr. Sorin Bocancea, a declarat: „Este doar prima ediție și sper ca la anul, pe vremea aceasta, să o scoatem și pe a doua”.

Pe 4 octombrie, a avut loc Seminarul *Literatură și ideologie. În umbra realismului socialist*, în parteneriat cu Institutul „Al. Philippide” al Academiei Române, Filiala Iași, Facultatea de Litere a Universității „Al I. Cuza” Iași și Muzeul Literaturii din Iași, coordonat de Prof.univ.dr. Daniel Șandru. La eveniment au participat: Conf.univ.dr. Bogdan Crețu (Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași), Prof.univ.dr. Antonio Patraș (Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași), Conf.univ.dr. Radu Vancu (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu), scriitorul Vasile Ernu și Cercetătoarea Mioara Anton (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, București). Coordonnatorul evenimentului a arătat în deschidere: „Această dezbatere face din Aula Magna a UPA anticamera pentru un nou volum care va apărea cu același nume pe care îl are manifestarea de astăzi. Ideea acestei cărți a venit de la toți cei trei coordonnatori, Mioara Anton, Bogdan Crețu și subsemnatul și va reprezenta un demers interdisciplinar, ce poate fi pândit și

de risc, și de beneficiu. Mi-am dat seama că ar putea exista un risc din perspectiva unei confuzii conceptuale pentru că, spre exemplu, putem

discuta despre conceptul de ideologie din mai multe unghiuri, printre care cel teoretico-politic, dar și cel epistemologic”.

În aceeași zi, a avut loc Conferința *Underground-ul sovietic: muzica alternativă în perioada 1945-1991*, susținută de scriitorul Vasile Ernu. „În ceea ce privește muzica sovietică, scriitorul declară că stalinismul este legat de baroc și de muzica clasică, dar în anii 45 apar „băieții cu gramofone care pun muzică americană, germană și lucrurile se schimbă. În perioada imediat următoare, apare primul grup din spațiul sovietic – *Stileaga* – asemănător unui fel de

maloganbism din anii '50 din România. Asemenea grupuri care apare în Stalingrad și Moscova sunt formate din oameni care vor să trăiască bine, liberi și sunt oameni ai bucuriei. Nu au discurs politic, dar haina lor devine un instrument politic, uniforma lor. Apariția lor are o influență foarte mare, pentru că sistemul începe să construiască un mecanism de propagandă pentru a le face o imagine negativă, dar efectul este total opus”.

În următoarea perioadă apare „generația sputnică”, caracteristică pentru sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60. „Societatea comunistă și cea occidentală devine sincronizată pentru prima dată, apare o anti-birocrație și se înregistrează un mare avânt tehnologic”. Ulterior se dezvoltă stilul „blatniak-șanson” sau muzica pușcăriașilor. „Muzica cântată de aceștia este una care se cântă la chitară, oamenii cântă, nu neapărat politica, ci povești. Acest fenomen începe să aibă căutare în spațiile semipublice, unde sistemul nu avea control total. Tradiția pușcăriașilor este foarte importantă pentru că devine un mod de viață total opus sistemului rigid al partidului”, a arătat Vasile Ernu.

Pe 7 noiembrie, s-au desfășurat trei evenimente. Primul a fost vernisarea expoziției *Istoria Războiului rece*, aparținând Fundației Academia Civică, eveniment coordonat de Prof.univ.dr. Sorin Bocancea, care a spus: „Am gândit ca fiecare eveniment organizat în cadrul proiectului să aibă loc într-o zi cu semnificație, așa cum este și cea de astăzi, 7 noiembrie 2014, de ziua mării revoluții bolșevice. Asistăm astăzi la un triplu eveniment, o cronologie a celor 45 de ani de Război Rece, completată cu inaugurarea unei biblioteci de memorialistică și cu mărturiile unor oameni care au fost deținuți politici ai regimului comunist”.

Prezentarea expoziției a fost realizată de scriitorul Romulus Rusan, Președintele Fundației Academia Civică. Acesta a declarat: „Este vorba de cadrul mondial al dezvoltării pe durata a 45 de ani, din 1945 și până în 1989, a Războiului rece. E foarte important să vedem această expoziție acum, când în întreaga lume avem

parte de zone reci și zone calde. Acum, prin evenimentele din Ucraina și Orientul Mijlociu, începe să se refacă Războiul rece, un război care să făcut peste frontiere, prin propagandă și amenințări”. La vernisaj au participat și foști deținuți politici în timpul regimului comunist.

A urmat inaugurarea Bibliotecii de Memorialistică a Facultății de Științe Politice și Administrative, realizată la inițiativa Lect.univ.dr. Constantin Ilaș, care a declarat: „Ne-am gândit că este firesc ca studenții și profesorii să aibă un fond de documentare propriu. Am scris tuturor editurilor cu rugămintea de a ne dona cărți tematice. Mulțumim editurilor care până în prezent ne-au răspuns și au transmis volume și le mulțumim anticipat și celor care o vor face. Am adunat aproximativ 120 de volume, enciclopedii, dicționare sau cărți de interviuri”. Biblioteca a

fost realizată prin donațiile făcute de Editura Polirom, Fundația Academia Civică, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Fundația Nicolae Titulescu și Editura Institutul European.

În continuare, s-a desfășurat dezbaterea *Exilat printre frați*, coordonată de Lect.univ.dr. Constantin Ilaș, la care au participat scriitorul Romulus Rusan și patru foști deținuți politici: Țuțu Spirul, Gelu Simionescu, Dumitru Bazon și Dumitru Vacariu, care au povestit asistenței traumele prin care au trecut în închisorile și lagărele comuniste.

Un alt eveniment marcat în cadrul proiectului a fost căderea Zidului Berlinului, prin evenimente realizate în parteneriat cu Centrul Cultural German Iași. Astfel, pe 27 noiembrie, a fost vernisată expoziția *Zidul. O graniță în interiorul Germaniei*, realizată de „Fundația Federală pentru Cercetarea Dictaturii Comuniste” împreună cu ziarul *BILD* și *Die Welt*. A prezentat Dr. Robert Grünbaum, Director adjunct al

Fundației Federale pentru Cercetarea Dictaturii Comuniste, Germania, care a declarat: „Mă bucur că sunt aici și că pot deschide această expoziție. Am sărbătorit deja la Berlin 25 de ani de la 9 noiembrie 1989. Toate aceste imagini s-au întipărit în mentalitatea noastră colectivă. Acest Zid a adus foarte multe tragedii și suferință în sânul multor familii. Zidul Berlinului este un simbol pentru libertatea oamenilor și pentru terminarea Războ-

iului Rece. Expoziția de astăzi a fost foarte solicitată, având peste 2000 de expuneri în întreaga Europă, și cred

că este oportună prezența ei și în România, în cadrul Universității «Petre Andrei» din Iași”.

A urmat Conferința Internațională *25 de ani de la căderea Zidului Berlinului*, în cadrul căreia au conferențiat: Dr. Robert Grünbaum („Revoluția pașnică și căderea zidului. RDG în toamna anului 1989”), Dirijorul Ulrich Backofen („Trăiri artistice în perioada RDG-istă”), Prof. univ.dr. Dan Pavel („Două aniversări: WW I & Berlin Wall”), Prof.univ.dr. Radu Carp („Tranziția

spre democrație: ce parametri sunt relevanți pentru România?”), Conf. univ. dr. Sabin Drăgulin („Schimbarea realităților economice în Uniunea Europeană ca rezultat al invalidării regimurilor comuniste din Europa de Est. Cazul Italia”) și Lect.dr. Alexander Rubel („Nu au fost doar Berlin și Leipzig. Revoluția germană în provincie”).

Ultimul eveniment din anul 2014 a fost lansarea lucrării *Așa ne-am petrecut Revoluția*, realizată de Sorin Bocancea și Mircea Mureșan, editată de Institutul European, Iași. Evenimentul s-a petrecut la Muzeul Unirii din Iași, fiind moderat de Muzeograful Lăcrămioara Stratulat, Directorul Complexului Muzeal Moldova din Iași. Cartea a fost prezentată de Prof.univ.dr. Daniel Șandru, care a mărturisit că a lecturat cartea lui Sorin Bocancea „prin experiența personală, în paralel cu a lui. În 1989 eram în Fălticeni, orașul meu natal, aveam 14 ani și vorbeam cu colegii din fața blocului că nu e posibil să ne revoltăm împotriva regimului și a lui Ceaușescu. Cartea este importantă pentru că aduce în atenție două per-

spective: a comandantului și a militarului în termeni. Mai mult, Sorin reușește să pună la lucru un instrument metodologic foarte fin, un mixaj între interviul sociologic și povestea vieții”. În final, realizatorul volumului, Sorin Bocancea, a declarat: „Epoca de Aur e una tristă pentru mine. La sfârșitul acesteia am contribuit și eu. Am participat la Revoluția din 1989, în calitate de militar în termen, la București. Cartea reprezintă un dialog între mine și fostul comandant al microganoizoanei, generalul Mircea Mureșan, un volum al cărui date vor fi utile celor care vor să studieze Revoluția. Este singura carte în care mă expun pe mine însumi”.

Lucrarea a fost lansată și la Universitatea din București, în prezența Generalului Mircea Mureșan, fiind prezentată de Prof.univ.dr. Dan Pavel și de Prof. univ.dr. Daniel Șandru. În finalul evenimentului, Mircea Mureșan a declarat: „M-a bucurat inițiativa domnului Bocancea

de a realiza această carte. 25 de ani au vorbit mulți despre Revoluție și nu ne-a întreat nimeni despre aceasta pe noi, cei care am participat în teatrul de operații. E o lucrare care cred că va trezi interesul celor ce caută adevărul despre Revoluție”.

Cu toate că a fost conceput pentru a se desfășura pe parcursul anului 2014, proiectul *După 25 de ani. Comunismul din Europa de Est* continuă și în anul 2015 prin apariția lucrărilor rezultate din eforturile anului 2014. În afară de cele trei lucrări apărute până la data realizării acestei prezentări – Bocancea Sorin

(coord.), *De la presa studențească în comunism la presa postcomunistă*; Bocancea Sorin & Mircea Mureșan, *Așa ne-am petrecut Revoluția*; Alina Hurubean, *Statutul femeii în România comunistă. Politici publice și viață privată* –, încă șase lucrări sunt în pregătire pentru a apărea la Editura Institutul European.